

IHMISOIKEUSLIITON EHDOTUKSET HALLITUSOHJELMAAN 2027

Julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Ihmisoikeusliitto esittää kirjauksia, joiden sisällyttäminen hallitusohjelmaan edistäisi ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisuuden toteutumista Suomessa ja vahvistaisi oikeusvaltiota.

Suomi on vahva oikeusvaltio

Vahva oikeusvaltio ja toimivat ihmisoikeusrakenteet ovat demokraattisen yhteiskunnan perusta. Valtion on turvattava perus- ja ihmisoikeudet johdonmukaisesti ja vahvistettava oikeusvaltion rakenteita.

Oikeusvaltion perustuslaillista suojaa vahvistetaan perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamiseksi

- **Kirjausehdotus:** Perustuslakia täydennetään tuomioistuinlaitoksen riippumattomuuden turvaamiseksi.
Perustelut: Riippumaton tuomioistuinlaitos on oikeusvaltion ydin. Siksi perustuslaissa on vahvistettava mekanismeja, jotka turvaavat tuomarien nimittämisen ja tuomioistuinlaitoksen kokoonpanon riippumattomuuden. Oikeusvaltion rakenteita on vahvistettava ja oikeuslaitosta kehitettävä.
- **Kirjausehdotus:** Perustuslain etusijaa koskevasta säännöksestä (106 §) poistetaan tavallisen lain ja perustuslain välisen ristiriidan ilmeisyyden vaatimus.
Perustelut: Perustuslakia on muutettava niin, että tuomioistuinten on mahdollista yksittäisissä soveltamistilanteissa lain ja perustuslain säännöksen ristiriitatilanteessa antaa etusija perustuslain säännökselle. Tällä hetkellä tilanteessa, jossa EU-oikeus tai kansainväliset ihmisoikeussopimukset ovat ristiriidassa Suomen lain kanssa, on pelkkä ristiriita riittävä peruste tavallisen lain säännöksen soveltamatta jättämiselle. Näin tulisi olla myös perustuslain kanssa ristiriidassa olevan lain kohdalla.
- **Kirjausehdotus:** Perustuslakivaliokunnan roolia ja perustuslaillisuusvalvonnan mahdollisia muutostarpeita arvioidaan parlamentaarisessa yhteistyössä.
Perustelut: Perustuslakivaliokunnan tehtävä on valvoa ennakkolisesti, että lainsäädäntö on perustuslain ja ihmisoikeusvelvoitteiden mukaista. Suomessa on nähty puutteita lainvalmistelussa sekä muuta kehitystä, joka horjuttaa luottamusta perustuslain ensisijaisuuteen. On esitetty myös huoli perustuslakivaliokunnan toiminnan politisoitumisesta. Perustuslakivaliokunnan riippumattomuus tulee turvata.

Lainvalmisteluun kuuluu huolellinen perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi

- **Kirjausehdotus:** Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia vahvistetaan säädösvalmistelussa. Lainvalmistelussa noudatetaan lainvalmistelun kuulemisoppaan linjauksia.

Perustelut: Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi on olennainen osa huolellista lainvalmistelua. Sen avulla tarkastellaan, miten ehdotettu laki tulee vaikuttamaan eri ihmisryhmien oikeuksien toteutumiseen. Arviointia on tehtävä jo lainvalmistelun alkuvaiheessa ja budjetoinnissa.

Suomen saamat kansainvälisten ihmisoikeusvalvontaelinten suositukset toimeenpannaan tehokkaasti ja avoimesti

- **Kirjausehdotus:** Kansainvälisten ihmisoikeusvalvontaelinten suositukset ja toimeenpanon tilanne käsitellään säännöllisesti valtioneuvostossa ja eduskunnassa. Suositukset toimeenpannaan täysimääräisesti. Ihmisoikeuskeskukselle annetaan mahdollisuus raportoida ajankohtaisesta ihmisoikeustilanteesta eduskunnalle. Ihmisoikeussuosituksen toimeenpanoon varataan riittävät resurssit erityisesti ulkoministeriön ja oikeusministeriön hallinnonaloilla.

Perustelut: Suomi on saanut runsaasti suosituksia YK:n ja Euroopan neuvoston ihmisoikeuselimiltä. Tietyt teemat, kuten naisiin kohdistuva väkivalta ja perusturvan riittämätön taso toistuvat suosituksissa vuodesta toiseen, sillä aiempia suosituksia ei ole toimeenpantu tehokkaasti tai huomioitu lainkaan. Vuonna 2024 aloitettu suositusten toimeenpanotilanteen vuotuinen käsittely valtioneuvostossa tulee vakiinnuttaa. Käsittelyä tulee kehittää siten, että se johtaa suositusten tehokkaaseen toimeenpanoon. Lisäksi eduskunnan tulee käsitellä asiaa säännöllisesti. Suositusten toimeenpanosta tulee viestiä laajasti, ymmärrettävästi ja saavutettavasti, myös selkokielellä.

Suomi tehostaa sukupuolistuneen väkivallan torjuntaa

Naisiin ja tyttöihin kohdistuva väkivalta on ihmisoikeusloukkaus, joka on monissa muodoissaan Suomessa yleistä. Vaikka edistystä on esimerkiksi kunniaan liittyvän väkivallan lainsäädännön osalta tapahtunut viime vuosina, paljon on vielä tehtävää, jotta kaikkien väkivaltaa kokevien oikeudet toteutuisivat.

Suomi ei tällä hetkellä toteuta kansainvälisiä ihmisoikeusvelvoitteitaan väkivallan torjumiseksi täysimääräisesti. Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi (nk. Istanbulin sopimus) velvoittaa Suomea muun muassa säätämään henkisen väkivallan rangaistavaksi, vahvistamaan väkivallan vastaisen työn rakenteita sekä tuottamaan tutkimustietoa naisiin kohdistuvasta väkivallasta.

Lainsäädäntöä vahvistetaan naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi ja tekijöiden rikosvastuuseen saattamiseksi

- **Kirjausehdotus:** Pakottava kontrolli kriminalisoidaan omana rikosnimikkeensä. Uhrin ja tekijän läheinen nostetaan rangaistuksen koventamisperusteeksi Istanbulin sopimuksen artikla 46 mukaisesti. Lain toteutumisen seuranta kirjataan hallituksen esitykseen.
Perustelut: Pakottava kontrolli on vakava ja usein pitkäkestoinen henkisen väkivallan muoto, joka rajoittaa uhrin vapautta ja itsemääräämisoikeutta mutta jää nykyisessä lainsäädännössä puutteellisesti rangaistuksi. Sen kriminalisointi omana rikosnimikkeensä vahvistaa uhrien oikeussuojaa ja vastaa Istanbulin sopimuksen velvoitteita. Lain toteutumisen seuranta mahdollistaa sääntelyn vaikuttavuuden arvioinnin ja varmistaa, että Suomi täyttää kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteensa.
- **Kirjausehdotus:** Kunniaan liittyvä väkivalta kriminalisoidaan omana rikosnimikkeensä.
Perustelut: Kunniaan liittyvä väkivalta on vakava ihmisoikeusloukkaus ja sukupuolistuneen väkivallan muoto, joka kohdistuu erityisesti naisiin ja tyttöihin ja voi ilmetä esimerkiksi henkisenä, fyysisenä tai seksuaalisena väkivaltana sekä vapauden rajoittamisena. Sen kriminalisointi omana rikosnimikkeensä selkeyttää lainsäädäntöä, parantaa tekojen tunnistamista sekä vahvistaa uhrien oikeussuojaa. Erillinen rikosnimike tukee Istanbulin sopimuksen velvoitteiden täysimääräistä toimeenpanoa sekä vahvistaa väkivallan ennaltaehkäisyä ja tekijöiden rikosvastuuseen saattamista.
- **Kirjausehdotus:** Väkivallan vastaisen työn koordinaation ja monialaisen yhteistyön varmistamiseksi säädetään hyvinvointialueita ja kuntia velvoittava, lähisuhdeväkivallan vastaisen työn järjestämistä koskeva laki.
Perustelut: Ohjeistukset eivät ole olleet riittäviä varmistamaan sitä, että hyvinvointialueille ja kuntiin luodaan riittävän vahvat rakenteet lähisuhdeväkivallan torjumiseksi Istanbulin sopimuksen velvoitteiden mukaisesti. Jotta varmistetaan yhdenvertainen, kaikkien väkivaltaa kokevien tehokas auttaminen ja suojelu koko Suomessa, tarvitaan hyvinvointialueita ja kuntia velvoittava lainsäädäntö.

Lisätään tutkimusta naisiin kohdistuvasta väkivallasta

- **Kirjausehdotus:** Perustetaan lähisuhdesurmien tutkimustoiminto.
Perustelut: Lähisuhdeväkivalta jää usein tunnistamatta eikä siihen puututa ajoissa, silloinkaan kun väkivallan kokija on hakenut apua ja suojelua viranomaisilta. Lähisuhdesurmien tutkimustoiminto auttaisi tunnistamaan kriittiset tilanteet ennen väkivallan eskaloitumista sekä viranomaistoimien puutteet lähisuhdeväkivaltaan puuttumisessa. Toiminnon avulla voidaan luoda tehokkaita puuttumisen mekanismeja, jotta Suomi toteuttaisi Istanbulin sopimuksen velvoitteet

ennaltaehkäistä väkivaltaa, suojella sen kokijoita ja kehittää tätä varten tehokkaita rakenteita.

- **Kirjausehdotus:** Tutkitaan erityisesti etnisiin ja kansallisiin vähemmistöihin kuuluviin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa.
Perustelut: Istanbulin sopimus velvoittaa sopimusvaltiot tutkimaan kaikkia naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan muotoja. Erikseen sopimus velvoittaa tutkimaan vähemmistöihin kuuluviin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa.

Sosiaaliturvaa uudistetaan johdonmukaisesti ja ihmisoikeusperustaisesti

Oikeus sosiaaliturvaan ja oikeus riittävään toimeentuloon ovat ihmisoikeuksia, jotka turvataan Suomen perustuslaissa ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. Ihmisoikeussopimusten toimeenpanoa valvovat komiteat ovat moneen kertaan antaneet Suomelle moitteita liian alhaisesta sosiaaliturvan tasosta. Myös kansallisessa perusturvan riittävyyden arviointiraportissa on toistuvasti todettu, ettei perusturva taso riitä kattamaan sen varassa elävien ihmisten arjen välttämättömiä kuluja.

Suomi turvaa kaikille oikeuden riittävään toimeentuloon

- **Kirjausehdotus:** Perusturvan riittävä taso varmistetaan korottamalla perusturvaa ja laatimalla pitkän aikavälin suunnitelma tason vahvistamiseksi. Sosiaaliturvaetuudet sidotaan indeksiin. Suojaosat ja lapsikorotukset palautetaan. Toimeentulotukilakia korjataan ihmisoikeusveloitteiden mukaisesti.
Perustelut: Suomi on saanut Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitealta moitteita perusturvan liian alhaisesta tasosta. Lisäksi YK:n lapsen oikeuksien komitea on suositellut Suomea välttämään sosiaaliturvaetuuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin. Hallituskaudella 2023–2027 on tehty useita leikkauksia sosiaaliturvaan. Näiden leikkausten vaikutuksia etenkin haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin tulee arvioida ja ryhtyä tarvittaviin korjaaviin lainsäädäntötoimiin. Toimeentulotuen alentamismenettelystä tulee luopua, sillä alennettu toimeentulotuki ei riitä ihmisarvoiseen elämään.

Sosiaaliturvaa uudistetaan heikoimmassa asemassa olevien ryhmien oikeudet ja osallisuus turvaten

- **Kirjausehdotus:** Sosiaaliturvaa uudistetaan huomioiden erityisesti ne ihmisryhmät, joiden oikeus riittävään toimeentuloon ja sosiaaliturvaan ei nykyisellään toteudu.
Perustelut: Sosiaaliturvalainsäädännössä tulee kiinnittää erityistä huomiota niihin ihmisiin, jotka kuuluvat haavoittuvassa ja marginalisoidussa asemassa oleviin ryhmiin (esim. pitkäaikaissairaat ja tosiasiallisesti työkyvyttömät). Sosiaaliturvaan liittyvät

velvoitteet eivät saa olla tosiasiallisesti syrjiviä. Sosiaaliturvan on oltava saatavilla kaikille vailla syrjintää.

- **Kirjausehdotus:** Köyhimpiä ja eri syistä haavoittuvassa asemassa olevia ihmisryhmiä kuullaan ja heidän näkemyksensä huomioidaan sosiaaliturvaa koskevassa päätöksenteossa.
Perustelut: Sosiaaliturvan saajien osallisuus sosiaaliturvaa koskevassa päätöksenteossa on ihmisoikeusperustaisen sosiaaliturvan keskeinen osa.

Suomi edistää ihmisoikeuksien toteutumista urheilussa

Urheilussa on samoja ihmisoikeusongelmia kuin muuallakin yhteiskunnassa. Tutkimukset ja selvitykset sekä julkisuuteen nousseet tapaukset osoittavat, että urheilussa ja liikunnassa esiintyy rasismia, syrjintää ja häirintää eivätkä lapsen oikeudet aina toteudu. Myös eri vähemmistöryhmien yhdenvertaisuudessa ja tasa-arvoisessa osallistumisessa on puutteita.

Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista edistetään aktiivisesti urheilun ja liikunnan alalla

- **Kirjausehdotus:** Urheilun ja liikunnan toimialalle kohdistuvaa viranomaisvalvontaa tehostetaan muun muassa syrjintään ja häirintään puuttumiseksi.
Perustelut: Urheilussa esiintyy syrjintää eri muodoissa. Esimerkiksi häirinnän on todettu olevan yleistä. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvovaltuutettujen sekä urheilun kurinpitoelinten yhteistyötä tulee vahvistaa, jotta syrjintään ja häirintään puututaan aiempaa useammin. Valtuutetut ovat viranomaisia, joilla on osaaminen ja mandaatti käsitellä mm. syrjintä- ja häirintätapauksia myös urheilussa. Laissa kielletyn syrjinnän tapauksissa ei aina riitä, että asiaa käsitellään urheilun omien toimijoiden kesken.
- **Kirjausehdotus:** Hallitus laatii rasismien ja syrjinnän vastaisen toimintaohjelman, joka sisältää tehokkaita toimenpiteitä myös urheilun ja liikunnan saralla.
Perustelut: Suomi on saanut moitteita riittämättömistä toimista vihapuheeseen puuttumiseksi mm. Euroopan neuvoston rasismien ja suvaitsemattomuuden vastaiselta komitealta ECRI:ltä. Myös urheilun kentillä, katsomoissa ja pukuhuoneissa esiintyy rasismia, johon ei aina kyetä puuttumaan riittävästi. Rasistiseen vihapuheeseen ja häirintään on puututtava järjestelmällisesti. Hallituksen tulee laatia rasismien ja syrjinnän vastainen toimintaohjelma, johon tulee sisällyttää myös urheilua ja liikuntaa koskevia toimenpiteitä.
- **Kirjausehdotus:** Lainsäädäntöä kehitetään siten, että se mahdollistaa porttikieltojärjestelmän käyttöönottamisen urheilutapahtumissa esimerkiksi rasistiseen häirintään puuttumiseksi.
Perustelut: Tällä hetkellä lainsäädäntö ei mahdollista porttikieltojärjestelmän käyttöönottamista urheilutapahtumissa. Porttikieltojärjestelmä olisi yksi keino tukea

seuroja urheilutapahtumien turvallisuuden ja syrjimättömyyden vahvistamisessa. Järjestelmän avulla pystyttäisiin puuttumaan tehokkaammin mm. rasistiseen häirintään ja väkivaltaan katsomoissa. Seurat ovat esittäneet huolensa tehokkaiden työkalujen puutteesta häiriökäyttäytymisen kitkemiseksi. Myös viranomaiset, kuten poliisi on peräänkuuluttanut järjestelmän käyttöönottamista.

- **Kirjausehdotus:** Varmistetaan, että kaikilla lapsilla ja nuorilla on yhdenvertainen mahdollisuus osallistua liikuntaharrastuksiin sosioekonomisesta taustasta riippumatta.

Perustelut: Lapsiperheköyhyyden syventyessä myös lasten ja nuorten yhdenvertaiset harrastamisen mahdollisuudet kaventuvat. Kasautunut huono-osaisuus vaikeuttaa harrastuksiin pääsemistä. YK:n lapsen oikeuksien komitean suositusten (2023) mukaisesti Suomen on varmistettava esimerkiksi sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevien lasten yhtäläiset mahdollisuudet osallistua urheilutoimintaan. Ensisijaisesti perheille on turvattava riittävä toimeentulo. Lisäksi liikuntapolitiikan on kavennettava eriarvoisuutta.